

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи з дисципліни

«ВНУТРІШНІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМСТВА»

(для студентів 4-5 курсів заочної форми навчання напряму підготовки
0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030504 – Економіка підприємництва)
і слухачів другої вищої освіти спеціальності Економіка підприємства)

Харків
ХНАМГ
2010

Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» (для студентів 4-5 курсів заочної форми навчання напряму підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030504 – Економіка підприємництва) і слухачів другої вищої освіти спеціальності Економіка підприємства) / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: І. М. Васильєва, Н. В. Шокурова. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 26 с.

Укладачі: професор кафедри економіки та управління в будівництві і міському господарстві І. М. Васильєва;
асистент кафедри економіки та управління в будівництві і міському господарстві Н. В. Шокурова

Рецензент: д-р е.н., проф. А. Є. Ачкасов.

Мета виконання цієї курсової роботи – поглибити теоретичні знання по структуризації підприємства як економічної системи і набути навичок системно-цільового підходу до аналізу структури управління підприємством, а також внутрішньовиробничого економічного аналізу.

Рекомендовано кафедрою економіки та управління в будівництві і міському господарстві,
протокол № 1 від 02.09.2009 р.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	4
1. СТРУКТУРА ТА ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ.....	5
2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИРОБНИЧА СТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА..	7
3. ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	10
3.1. Задачі, джерела і послідовність аналізу	10
3.2. Аналіз виконання плану випуску продукції	12
3.3. Аналіз виконання плану по праці і заробітній платні.....	14
3.4. Аналіз виконання плану по собівартості продукції	19
Вихідні дані:.....	23
Перелік тем для виконання першого розділу курсової роботи.....	25
Рекомендована література	26

ВСТУП

Мета виконання цієї курсової роботи – поглибити теоретичні знання по структуризації підприємства як економічної системи і набути навичок системно-цільового підходу до аналізу структури управління підприємством, а також внутрішньовиробничого економічного аналізу.

У процесі виконання курсової роботи студент повинен виявити:

- наявність теоретичних знань з виучуваного предмету та вміння їх використовувати в економічних розрахунках;
- вміння користуватися спеціальною та нормативною документацією;
- знання діючого законодавства в галузі функціонування підприємства;
- вміння проаналізувати основні показники діяльності підприємства, розробити та обґрунтувати пропозиції щодо поліпшення його роботи.

Курсова робота призначена для самостійного виконання. Консультації керівника проводяться за встановленим графіком.

Захист курсової роботи проводиться у встановленому порядку. Якщо робота не допущена до захисту як така, що не відповідає висунутим вимогам, то вона повинна бути перероблена студентом відповідно до вказівок керівника.

Курсова робота є важливим елементом підготовки студентів до самостійної діяльності.

1. СТРУКТУРА ТА ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Курсова робота складається з наступних елементів:

- титульний лист;
- зміст;
- вступ (1-2 стор.);
- розділ 1 (10-12 стор.);
- розділ 2 «Організаційно-виробнича структуризація підприємства» (6-8 стор.);
- розділ 3 «Внутрішньовиробничий економічний аналіз» (15-20 стор.);
- висновки (1-2 стор.);
- список використаної літератури.

Курсову роботу оформлюють у вигляді розрахунково-пояснювальної записки рукописним або машинописним (на ПК) способом з одного боку листа формату А4 (210х297 мм) у відповідності до правил оформлення наукової, методичної і технічної документації (ДСТУ 3008-95: Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи). Пояснювальна записка повинна бути зброшурована, мати тверду обкладинку. На титульній та останній сторінці студент ставить свій підпис і дати завершення роботи.

Курсову роботу виконують за місцем роботи або місцем проходження виробничої практики. Вихідні дані: офіційна статистична, бухгалтерська, фінансова звітність підприємства за два останні роки; законодавчі акти, нормативна та інструктивна література з проблеми, що розробляється в роботі. При відсутності доступу до такої інформації конкретного підприємства розрахункове завдання виконують по вихідним даним, наведеним у методичних вказівках. При цьому номер завдання відповідає останнім цифрам залікової книжки.

Обсяг курсової роботи має дорівнювати 35-40 друкованим аркушам.

В першому розділі необхідно висвітлити тему з переліку, що наведений в кінці завдання на курсову роботу згідно з порядковим номером студента у журналі роботи групи.

У другому розділі на прикладі будь-якого підприємства (існуючого або умовного) провести аналіз його організаційної структури. Для цього необхідно описати діяльність обраного підприємства, навести його організаційну структуру управління, потім розрахувати наведені нижче коефіцієнти. Зробити висновки щодо ефективності організаційної структури підприємства.

В третьому розділі необхідно провести внутрішньовиробничий економічний аналіз використовуючи ці методичні вказівки та вихідні дані. Зробити висновки щодо ефективності діяльності підприємства.

Курсову роботу закінчують загальними висновками та рекомендаціями з поліпшення діяльності підприємства та його структурних підрозділів.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИРОБНИЧА СТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Внутрішній економічний механізм підприємства є впорядкованою системою економічних і організаційно-правових методів, форм і стимулів діяльності підприємства.

Організаційна структуризація передбачає внутрішню побудову підприємства для розподілу праці і посадових обов'язків серед працівників, визначення норм управління і ліній підкорення, а також для координації завдань підприємства.

Основою виробничої структури підприємства є підрозділи, які реалізують виробничий процес, форми їх взаємозв'язків. Основними рівнями типової виробничої структури є: служба – відділ – ділянка – бригада – робоче місце.

Вибір структурних рішень у виробництві обумовлюється: формами спеціалізації і кооперації підрозділів; організаційним середовищем; місцем розташування виробництва.

Спеціалізація виробничих підрозділів може бути технологічною і наочною.

Організаційною структурою управління (організаційною формою управління) називають внутрішній устрій системи управління, яке описується сукупністю організаційних одиниць (структурних підрозділів і посадовців), взаємостосунками цих організаційних одиниць між собою і з керованою діяльністю (об'єктом управління). Ці відносини звичайно складаються з двох різних інформаційних зв'язків – вертикальних (адміністративних), по яких відбувається передача інформації, що змінює стан системи (наказів, розпоряджень, завдань, вимог), і горизонтальних (функціональних, проектних, програмних, робітників і т.д.), які не змінюють стану системи, але є проміжними, підготовчими для формування управляючої, адміністративної інформації (управлінських рішень).

Послідовність аналізу організаційної структури така:

1. Графічне моделювання організаційної структури.
2. Виявлення первинних кількісних характеристик: кількість рівнів управління, чисельність, номенклатура посад, кількість структурних одиниць.
3. Визначення деяких кількісних оцінок.
4. Визначення якісних характеристик з використанням експертних оцінок.
5. Оцінка відповідності організаційної структури системі цілей, технології, розмірам компанії, стану зовнішнього середовища.

Методи, які застосовуються при аналізі організаційних структур, приведені нижче.

Графічне моделювання – за допомогою цього методу система зображується як сукупність елементів і взаємозв'язків між ними.

Угрупування – тут безліч одиниць об'єкту розбивається на однорідні групи по певних ознаках (сукупності ознак), які можуть бути якісними і кількісними.

Порівняння – тут проводиться зіставлення величин, порівняння фактичних показників з нормативними або кращими в галузі.

Метод ланцюгових підстановок – дозволяє виявити вплив окремих чинників на кінцеву величину показника за умови, що зв'язок між ними носить виражений функціональний характер.

Кореляційно-регресійний аналіз – цей метод дозволяє виявити наявність, характер і тісноту зв'язку між показниками, що не знаходяться у функціональній залежності.

Експертні оцінки – цей метод застосовується в тих випадках, коли оцінка і аналіз не можуть бути виконані на основі точних розрахунків в нестандартних ситуаціях з високим ступенем невизначеності.

Спеціальні методи діагностики – до них можуть бути віднесені методи математичного, імітаційного, аналогового моделювання.

Крім того, оцінка ефективності організаційної структури підприємства включає розрахунок формальних кількісних показників.

1. Структурний коефіцієнт централізації

$$K_{cy} = N_{cn} / N_{on} \quad (2.1)$$

де, N_{cn} – кількість структурних підрозділів, керованих з єдиного центру;
 N_{on} – загальна кількість структурних підрозділів одного рівня.

2. Кількісний коефіцієнт централізації

$$K_{ky} = N_{yч} / N_{оч} \quad (2.2)$$

де, $N_{yч}$ – чисельність працівників підрозділів, керованих з єдиного центру;
 $N_{оч}$ – загальна чисельність працівників.

3. Об'ємний коефіцієнт централізації

$$K_{ок} = O_y / O_o \quad (2.3)$$

де, O_y – об'єм робіт, виконуваний централізованими підрозділами;
 O_o – загальний об'єм робіт компанії.

4. Коефіцієнт централізації функцій

$$K_{уф} = Ч_{цц} / (Ч_{цц} + Ч_{цп}) \quad (2.4)$$

де, $Ч_{цц}$ – чисельність працівників по централізованій функції в центральному апараті;
 $Ч_{цп}$ – те ж в апараті підрозділів і філіалів.

5. Коефіцієнт централізації управління

$$K_{цy} = N_{yц} / N_{цo} \quad (2.5)$$

де, $N_{yц}$ – кількість працівників центрального управління;
 $N_{цo}$ – загальне число працівників управління.

6. Коефіцієнт дотримання норм керованості

$$K_{упр} = Ч_{ф} / Ч_{н} \quad (2.6)$$

де, $Ч_{ф}$ і $Ч_{н}$ – відповідно фактична і нормативна чисельність працівників, підлеглих одному керівнику.

7. Коефіцієнт відповідності посади

$$K_{cd} = Ч_c / Ч_{ay} \quad (2.7)$$

де, $Ч_c$ – чисельність працівників апарату управління, відповідних посадовій атестації;
 $Ч_{ay}$ – загальна чисельність апарату управління.

3. ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

3.1. Задачі, джерела і послідовність аналізу

Внутрішньовиробничий економічний аналіз має, в порівнянні з аналізом господарської діяльності підприємства, специфічні риси, визначувані особливостями положення і специфікою показників роботи внутрішньовиробничих підрозділів. Оскільки у функції виробничих підрозділів не входять заготовчі, збутові і фінансові операції, головними аспектами внутрішньовиробничого аналізу є: виробництво продукції, показники праці, показники використання основних фондів і матеріальних ресурсів, а також собівартість продукції.

Розробка методики внутрішньовиробничого економічного аналізу повинна здійснюватися з урахуванням відмінності мети і задач аналізу на різних етапах (стадіях) управління.

Стадія планування. На цій стадії економічний аналіз проводиться з метою підвищення обґрунтованості планових завдань, виявлення внутрішніх резервів і включення їх в план. Інформація для ухвалення рішень по плануванню діяльності може бути отримана шляхом зіставлення планових даних із звітними за попередній період, а для підвищення оптимальності, прогресивності і напруженості планових завдань – з наявними потенційними можливостями використання виробничих ресурсів. Головна задача аналізу на цьому етапі – пошук резервів і шляхів їх мобілізації.

Стадія оперативного регулювання виробництва. Метою економічного аналізу є виявлення відхилень від планових завдань, виявлення причин збоїв і диспропорцій у виробництві, попередження і ліквідація непродуктивних витрат. Інформація для ухвалення рішень по оперативному регулюванню виробництва може бути отримана за допомогою обліку і контролю виконання планів, досягнутих результатів і виникаючих відхилень від нормального ходу виробничого процесу.

На стадії *підведення підсумків діяльності підрозділу* економічний аналіз використовується для підвищення обґрунтованості і об'єктивності оцінки трудового внеску підрозділів в кінцеві результати роботи об'єднання (підприємства). На цьому етапі мета економічного аналізу – дати об'єктивну оцінку діяльності цехів і підрозділів підприємства, виявити відхилення від плану і попереднього періоду, причини цих відхилень, пояснити їх, намітити шляхи усунення недоліків.

Аналіз роботи цеху проводиться по показниках, які представлені в плані і звіті цеху, при цьому фактичні значення зіставляються з плановими (відсоток виконання плану) і з попереднім періодом (темп зростання). Більш об'єктивну оцінку результатів господарської діяльності цехів, ділянок, бригад дає аналіз, в процесі якого можна отримати наступні дані:

- виявити чинники, що впливають на формування даного показника, їх взаємозв'язок;
- визначити напрями впливу кожного чинника і розрахувати величину цього впливу на результативний показник;
- з'ясувати причини, що зумовили дію кожного чинника, винуватців виникнення цих причин;
- встановити чинники, залежні від діяльності колективу даного підрозділу;
- скоректувати фактичну або планову величину показника на розмір впливу, не залежного від колективу підрозділу чинника;
- порівняти скоректовані показники і дати оцінку виконання по них планового завдання, яку потім узяти за основу для реалізації системи економічного стимулювання роботи колективу.

Послідовність аналізу

Економічний аналіз роботи цеху починається з попереднього огляду основних показників, мета якого – дати загальне уявлення про результати роботи цеху за звітний період.

Більш детальний аналіз результатів роботи цеху проводиться в такій послідовності:

1. Аналіз виконання плану випуску продукції.
2. Аналіз виконання плану по праці і заробітній платні.
3. Аналіз виконання плану по собівартості продукції.

3.2. Аналіз виконання плану випуску продукції

Аналіз виконання плану випуску продукції проводиться по наступних напрямках:

- виконання плану за об'ємом і номенклатурі продукції;
- ритмічність і комплектність виробництва;
- якість продукції.

Виконання плану за об'ємом виробничої продукції – найважливіший показник роботи підрозділів підприємства, і задача аналізу полягає в тому, щоб встановити рівень виконання планового завдання за об'ємом вироблюваної продукції, темпам зростання, дати оцінку виконаного завдання з метою виявлення резервів зростання об'єму продукції на подальший період.

Коефіцієнт виконання плану по номенклатурі.

$$K_n = \text{ТПф} / \text{ТПп} \quad (3.1)$$

де ТПп – плановий об'єм випуску продукції встановленої номенклатури в прийнятих одиницях вимірювання (нормо-години, нормо-грн, НЧП);

ТПф – фактичний об'єм продукції, випущеної в межах планового завдання.

Коефіцієнт свідчить про невиконання цехом (ділянкою, бригадою) плану по встановленій номенклатурі.

Причини невиконання плану і заходи щодо їх усунення.

Також необхідно при оцінці виконання номенклатурного плану враховувати *дотримання термінів*, встановлених графіком випуску (здача)

продукції. Виконання завдань по випуску продукції в номенклатурі і у встановлені терміни оцінюється коефіцієнтом:

$$K_{\text{нед}} = TП_{\text{нед}} / TП_{\text{п}} \cdot 100 \quad (3.2)$$

де $TП_{\text{нед}}$ – сума обсягів випуску продукції, що не була вироблена в порівнянні з плановим завданням по номенклатурі, і продукції, випущеної з порушенням встановлених термінів здачі на склад (передачі споживачу).

Ритмічність виробництва визначається по показнику частки випуску продукції за добу, декаду в загальному об'ємі продукції за місяць.

Для аналізу ритмічності застосовується коефіцієнт ритмічності, який розраховується як відношення фактичного об'єму випущеної продукції по декадах до планового. При цьому фактичний відсоток ритмічності по декадах приймається не вище планового.

Ритмічному випуску продукції значною мірою перешкоджає некомплектність виробництва, що веде до утворення наднормативних залишків незавершеного виробництва при одночасному браку деяких деталей, що, у свою чергу, уповільнює цикл виробництва і заморожує оборотні кошти підприємства. Тому аналіз причин некомплектності виробництва дуже важливий.

Комплектність виробництва – це випуск деталей і складальних одиниць в кількостях, кратних їх складу в одиниці кожного виробу і числу виробів за планом з урахуванням необхідного заділу. Комплектність продукції характеризується повною відповідністю її технічним умовам і стандартам, включаючи упаковку і наявність відповідного комплекту запасних частин і інструментів.

Комплектність продукції аналізують по відповідності її стандартам, технічним умовам або умовам договорів при здачі цехами на склад готової продукції.

В процесі аналізу необхідно встановити кількість нестандартних виробів, причини затримки і порушень термінів здачі. В цілому комплектність продукції оцінюється по відсотку виконання місячного плану.

Виконання плану за якістю продукції, робіт, послуг:

$$K_k = U_{fk} / U_{pk} \cdot 100 \quad (3.3)$$

де U_{fk}, U_{pk} – відповідно фактичне і планове значення показника рівня якості.

Показником якості продукції цехів, ділянок, бригад може бути продукція вищої категорії якості або частка продукції, зданої з першого пред'явлення.

Частка продукції вищої категорії якості в загальному об'ємі товарної продукції:

$$U_k = P_{vk} / P_{zag} \cdot 100 \quad (3.4)$$

де P_{vk} – об'єм продукції вищої категорії якості, грн;

P_{zag} – загальний об'єм випуску продукції, грн.

Аналогічно розраховується частка продукції, зданої з першого пред'явлення.

Про якість продукції судять також по величині браку у виробництві.

В цьому випадку показником якості умовно вважається рівень браку, який розраховується як відношення собівартості забракованих виробів і витрат на виправлення браку до собівартості товарної продукції цеху. З'ясовується, в яких цехах і із яких причин виник брак. Проводиться звіт спеціальної комісії цеху про кількість забракованої продукції по місцю його виникнення. Аналізується динаміка абсолютного розміру браку і відсоток браку по відношенню до об'єму випущеної продукції по місяцях. Проводиться аналіз претензій і рекламаций споживачів.

В даному підрозділі розглядаються теоретичні аспекти аналізу плану з випуску продукції. Розрахунки виконуються лише на прикладі реального підприємства, якщо студент обрав його самостійно.

3.3. Аналіз виконання плану по праці і заробітній платні

Мета аналізу виконання плану по праці і заробітній платні – виявити забезпеченість виробництва робочою силою, рівень зростання продуктивності праці, використання фонду заробітної плати (ФЗП) відповідно до об'єму і

темрів зростання виробництва, резерви кращого використання трудових ресурсів, ступінь виконання плану за рахунок зростання продуктивності праці і використання робочої сили, правильність співвідношення між зростанням продуктивності праці і середньою заробітною платнею і інші показники.

Існує кілька методів розрахунку планової величини ФЗП цеху:

- по середній заробітній платі й чисельності працівників;
- по категоріям працюючих;
- по нормативу заробітної плати на гривню продукції, прийнятої для визначення продуктивності праці.

При плануванні ФЗП по середній заробітній платі й чисельності робітників вихідними даними є планові темпи росту продуктивності праці й обсягів виробництва, а також співвідношення темпів росту продуктивності праці й середньої заробітної плати. На основі цих показників розраховують планову чисельність працівників цеху і темп росту середньої заробітної плати (без фонду матеріального заохочення).

Забезпеченість цеху необхідними кадрами робітників і їх правильне використання аналізуються на основі даних місячних звітів, матеріалів внутрішньо цехового планування і обліку.

Визначають абсолютне і відносне відхилення фактичної чисельності від плану. Відносне відхилення визначають порівнянням кількості робітників, необхідних для виробництва фактичного об'єму продукції при запланованій продуктивності праці, з кількістю за планом. Потрібну кількість робітників встановлюють шляхом перерахунку планової кількості на відсоток виконання плану за об'ємом продукції.

Фонд оплати праці /ФОП/ планують, виходячи із середнього розміру оплати працівників за категоріями /З,/ і чисельності робітників даної категорії /Ч,/:

$$\text{ФОП} = \sum_{i=1}^n \text{З}_i * \text{Ч}_i * 12,$$

де n - кількість категорії робітників;

і - конкретна категорія /керівники, робітники та ін./

Середній розмір оплати праці за категоріями наводиться у завданні. При цьому вважається, що до неї входять усі виплати робітникам, які відносять у відповідності з діючим законодавством на собівартість продукції. Дані зводять до табл. 3.1.

На практиці планування чисельності працюючих ведуть, виходячи із нормативів чисельності і норм обслуговування при погодинній оплаті праці, норм часу і норм виробітку - при відрядній.

Чисельність працівників апарату управління та спеціалістів планують на основі типових штатних розкладів.

Фонд оплати праці на підприємствах планують виходячи з очікуваної чисельності працівників за категоріями, їх тарифних ставок (посадових окладів) і діючої системи матеріального заохочення, що дозволяє враховувати очікуваний розмір премій і доплат, передбачених діючим законодавством, з урахуванням специфіки роботи підприємств і структури професійного складу кадрів. Для працівників, які знаходяться на відрядній формі оплати праці, розмір тарифного фонду зарплати визначається за сумарною величиною витрат на оплату планового обсягу робіт за діючими розцінками.

При аналізі чисельності інших категорій персоналу (окрім робітників) перерахунок кількості працівників на відсоток виконання плану не проводиться, оскільки надплановий випуск продукції не викликає необхідності збільшення їх чисельності. Тому перевищення чисельності інших працівників цеху проти плану слід розглядати як негативне явище.

Перевіряється забезпеченість робітниками не тільки цеху в цілому, але і кожної ділянки окремо, оскільки при відносній укомплектованості робітниками всього цеху в деяких ланках можуть мати місце надмірні кадри і навпаки. При аналізі забезпеченості підрозділів робочою силою необхідно визначити частку допоміжних робітників в загальній чисельності і відповідність її запланованої, оскільки підвищення частки допоміжних робітників стримує зростання продуктивності праці.

Таблиця 3.1 - Розрахунок фонду оплати праці

Показники	Од. вимір.	План	Факт
Середньооблікова чисельність - всього	чол.		
У тому числі:			
- робітників	чол.		
- керівників	чол.		
- спеціалістів	чол.		
- службовців	чол.		
Фонд оплати праці - Всього	тис. грн.		
У тому числі:			
- робітників	тис. грн.		
- керівників	тис. грн.		
- спеціалістів	тис. грн.		
- службовців	тис. грн.		
Середній розмір оплати праці за рік	тис. грн.		
- робітників	тис. грн.		
- керівників	тис. грн.		
- спеціалістів	тис. грн.		
- службовців	тис. грн.		

Номер варіанта відповідає останній цифрі залікової книжки.

Аналізується рівень плинності кадрів (коефіцієнт плинності, обчислюється як відношення числа працівників, що звільнилися (звільнення за прогули і інші порушення трудової дисципліни, за власним бажанням, через невідповідність кваліфікації, за рішенням судових органів) до середньоспискового числа працівників за звітний період). Виявляються причини, що викликали текучість, і намічаються заходи по їх усуненню.

Аналізується ефективність використання робочого часу на основі даних, що розраховані в табл. 3.2. та формули 3.5.

$$K_t = V_f / V_p \cdot 100 \quad (3.5)$$

де V_f – фактична корисна фундація часу, ч;

V_p – планова корисна фундація часу, ч.

Таблиця 3.2 - Фонд робочого часу

Найменування фонду робочого часу	Для керівників	Для спеціалістів	Для робітників	Для службовців
Номінальний фонд робочого часу				
фактично	219,52 +0,X	219,87 +0,X	221,74 +0,X	220,97 +0,X
за планом	220,99 +0,X	220,96 +0,X	221,72 +0,X	221,46 +0,X
Тривалість робочого дня				
Фактична	7,93 + 0,XX	7,85 + 0,XX	7,92 + 0,XX	7,91 + 0,XX
Планова	7,95 + 0,XX	7,86 + 0,XX	7,89 + 0,XX	7,94 + 0,XX
Фонд робочого часу				
Фактичний				
Плановий				
Фонд робочого часу середній	Фактичний		Плановий	

Де X, XX – останні цифри залікової книжки.

Сутність нормативного методу полягає в тім, що необхідний ФЗП цеху визначається на основі нормативів заробітної плати на грн продукції. Для внутрішньозаводського планування плановий норматив витрат заробітної плати на грн продукції можна визначити за формулою:

$$Нзп = \frac{Фзпб \cdot (100 + \Delta ЗП)}{Об \cdot (100 + \Delta ПТ)} \quad (3.6)$$

де Фзпб – ФЗП робітників в базовому періоді;

Об – обсяг виробленої продукції в цьому ж періоді;

$\Delta ЗП$ и $\Delta ПТ$ – плановий приріст відповідно середньої заробітної плати та продуктивності праці, %.

Аналіз виконання плану по продуктивності праці здійснюється шляхом порівняння фактичного вироблення на одного працюючого з плановою. Темп зростання продуктивності визначається аналогічно.

Велике значення при аналізі виконання плану по праці надається вивченню співвідношення між темпами зростання продуктивності праці і середньою заробітною платнею працюючих. Цей аналіз починається з їх визначення і оцінки.

1. Темпи зростання продуктивності праці одного працюючого і одного робітника обчислюють відношенням планової і фактичної продуктивності праці за

певний період до фактичної продуктивності за попередній період. Аналогічно визначаються темпи зростання середньої заробітної платні.

2. Розраховується співвідношення темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної платні.

Для виявлення чинників, що визначають порушення планових співвідношень між темпами зростання продуктивності праці і середньої заробітної платні, проводиться аналіз окремо по категоріях робітників, а також диференційований по основних і допоміжних робітниках.

Аналіз фактичного співвідношення темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної платні можна використовувати для визначення відносного відхилення від планового ФЗП:

$$\Delta\text{ФЗП} = (\text{ЗП} - \text{ПТ})/\text{ПТ} \cdot 100 \quad (3.7)$$

де $\Delta\text{ФЗП}$ – зміна (економія, перевитрата) ФЗП за рахунок зміни співвідношення між продуктивністю праці і середньою заробітною платнею одного працюючого %;

ЗП – відсоток виконання плану по середній заробітній платні;

ПТ – відсоток виконання плану по продуктивності праці.

Аналіз продуктивності праці і заробітної платні закінчують розробкою комплексу заходів, направлених на підвищення продуктивності праці, поліпшення використання ФЗП і забезпечення оптимального співвідношення між темпами зростання продуктивності праці і середньої заробітної платні.

3.4. Аналіз виконання плану по собівартості продукції

Основними задачами аналізу собівартості продукції є:

- об'єктивна оцінка виконання планового завдання по собівартості з метою забезпечення дієвого стимулювання колективів по їх трудовому внеску в зниження собівартості;
- визначення чинників і причин відхилень від плану і їх кількісна оцінка;

- виявлення резервів подальшого зниження витрат на виробництво.

Для аналізу собівартості і виявлення результатів діяльності цеху використовується звіт про собівартість товарного випуску по статтях.

Таблиця 3.2 – Собівартість обсягу робіт, тис. грн.

Показники	План	Факт	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Заробітна плата				
2. Нарахування на заробітну плату				
3. Матеріальні витрати				
4. Амортизація				
5. Інші витрати				
6. Разом				

Результат виконання плану по собівартості визначається зіставленням фактичної цехової собівартості з планової, перерахованої на фактичний випуск продукції. Перерахунок проводиться тільки по змінних витратах, зокрема, по статтях матеріальних витрат і заробітної платні виробничих робітників, іноді – по витратах на зміст і експлуатацію устаткування. Для цього планові суми по вказаних витратах множаться на відсоток виконання плану за об'ємом виробництва.

Фактична собівартість продукції цеху коректується з урахуванням чинників, залежних і не залежних від роботи цехів. Так, сума перевитрати, викликана чинниками, не залежними від роботи цехів, що здорожують, віднімається з фактичних витрат цеху.

Іноді цехам встановлюється завдання по зниженню собівартості у вигляді рівня витрат на грн. товарної продукції. Виконання плану по рівню витрат на грн. товарної продукції визначається за формулою:

$$K_{уз} = 1 / (Уфз / Упз) \quad (3.8)$$

де Уфз, Упз – відповідно фактичний і плановий рівень витрат на 1 грн товарної продукції.

Для контролю за величиною фактичних витрат і зниженням собівартості продукції необхідно аналізувати не тільки загальний підсумок витрат на виробництво, але і величину відхилень по кожній статті витрат.

Визначення відхилень по кожній статті дає можливість оцінити їх вплив на загальну суму відхилень.

Аналіз здійснюється по окремих видах матеріальних ресурсів на основі щомісячних звітів цехів, в яких відображаються фактична витрата по кожному виду ресурсів, витрата по нормі і відхилення з вказівкою причин і винуватців. При цьому слід мати на увазі, що відхилення від плану собівартості по матеріальних витратах можуть мати місце в основному за рахунок порушення норм витрачання. Відхилення за рахунок зміни цін не робитимуть впливу, оскільки витрати по даній статті собівартості даються в зіставних цінах.

При аналізі впливу на рівень матеріальних витрат витратних норм слід враховувати, що відхилення від норм витрати може бути викликано дією наступних трьох чинників:

- зміною чистої маси виробу;
- зміною величини поворотних відходів;
- зміною величини безповоротних відходів.

Визначивши розмір впливу перерахованих чинників на відхилення від плану фактичної витрати кожного матеріалу, необхідно встановити, якими причинами були викликані ці чинники – залежним або не залежними від роботи даного підрозділу.

Ефективність використання окремих видів матеріалів характеризується коефіцієнтом використання, який визначається як відношення чистої маси до чорнової.

Необхідно вивчити показники, що характеризують динаміку коефіцієнтів використання матеріалів за ряд літ.

Відповідно до даних аналізу матеріальних витрат визначають резерви їх зниження. Для реалізації виявлених резервів розробляються організаційно-

технічні заходи щодо усунення зайвих витрат на виробництво і не допускаючи втрати і нерациональне використання ресурсів.

У виконанні завдання по зниженню собівартості продукції велику роль грає її оперативний аналіз, все більш широко вживаний на практиці. Необхідна своєчасна оцінка виробничо-господарської ситуації (ПХС), коли вчасно розкриваються внутрішньогосподарчі резерви поліпшення використання виробничих ресурсів і оперативно виробляються управлінські рішення для зниження собівартості продукції.

Вихідні дані:

Варіант	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ncn	8,00	9,00	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00	17,00
Non	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00	17,00	18,00	19,00
Ny	56,00	63,00	70,00	77,00	84,00	91,00	98,00	105,00	112,00	119,00
No	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00	133,00
Oy	240,00	327,27	416,67	507,69	600,00	693,33	787,50	882,35	977,78	1073,7
Oo	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200
Чцц	20,00	21,00	22,00	23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00
Чпц	31,00	32,00	33,00	34,00	35,00	36,00	37,00	38,00	39,00	40,00
Нуц	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00	17,00	18,00	19,00
Nцo	15,00	16,00	17,00	18,00	19,00	20,00	21,00	22,00	23,00	24,00
Чф	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00
Чн	7,00	8,00	9,00	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00
Чс	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00	17,00	18,00	19,00	20,00	21,00
ТПп	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200
ТПф	290	310	470	560	695	740	830	950	1050	1120
ТПнед	10	90	30	40	5	60	70	50	50	80
Уфк	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99
Уфн	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Пвк	24795	25389	36754	39060	39198	40774	43824	44232	46305	46570
Побщ	27550	27900	39950	42000	41700	42920	45650	45600	47250	47040
Ціна	95	90	85	75	60	58	55	48	45	42
Витрати на одиницю продукції, грн.										
Мат. затр план	29,9	30,8	28,7	25,9	22,3	20,6	19,5	17,7	16,4	14,2
Мат. затр факт	28,90	23,87	26,98	24,17	22,14	19,06	17,98	16,82	15,65	13,25
Амортизація план	12	11,5	10,9	9,89	8,5	7,3	6,8	6,2	5,4	5,1
Амортизація факт	11,60	8,91	10,25	9,23	8,44	6,75	6,27	5,89	5,15	4,76
Інші витрати план	2,4	3,1	2,9	2,6	1,5	0,67	0,8	1,3	1,7	0,4
Інші витрати факт	2,32	2,40	2,73	2,43	1,49	0,62	0,74	1,24	1,62	0,37

Перевірочна таблиця

Показники	Од. виміру	Позначення	План	Факт
1. Обсяг виробництва	Тис. од.	Оп		
2. Ціна реалізації	грн..	Ц		
3. Дохід від реалізації	Тис. грн.	Дреал		
4. Собівартість обсягу робіт	Тис. грн.	Соп		
5. Собівартість одиниці продукції	грн.	Сп		
6. Прибуток від реалізації	Тис. грн.	Преал		
7. Податок на прибуток	Тис. грн.	Ппр		
8. Чистий прибуток	Тис. грн.	ЧП		
9. Рентабельність виробництва	- “ -	Рв= ЧП / Сс		
10. Рентабельність продаж	- “ -	Рп= Преал / Дреал		

Розрахунок фонду оплати праці

Варіант		0		1		2		3		4		5		6		7		8		9	
Показники	Од. вимір.	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Середньооблікова чисельність - всього	чол.	133	143	132	134	136	135	134	136	140	137	145	138	140	139	142	140	147	141	144	142
У тому числі:																					
- робітників	чол.	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %
- керівників	чол.	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
- спеціалістів	чол.	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %
- службовців	чол.	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %
Середній розмір оплати праці за рік	тис. грн.																				
- робітників	тис. грн.	10,7	10,7	10,7	10,8	10,7	10,9	10,7	11	10,7	11,1	10,7	11,2	10,7	11,3	10,7	11,4	10,7	11,5	10,7	11,6
- керівників	тис. грн.	16,0	16	16,0	16,1	16	16,2	16,0	16,3	16,0	16,4	16,0	16,5	16,0	16,6	16,0	16,7	16,0	16,8	16,0	16,9
- спеціалістів	тис. грн.	14,8	14,8	14,8	14,9	14,8	15	14,8	15,1	14,8	15,2	14,8	15,3	14,8	15,4	14,8	15,5	14,8	15,6	14,8	15,7
- службовців	тис. грн.	9,6	9,6	9,6	9,7	9,6	9,8	9,6	9,9	9,6	10	9,6	10,1	9,6	10,2	9,6	10,3	9,6	10,4	9,6	10,5

Перелік тем для виконання першого розділу курсової роботи

1. Економічні інтереси як фактор мотивації функціонування підприємства.
2. Державне регулювання відносин власності. Форми власності в Україні.
3. Форми державного регулювання економічних відносин.
4. Підприємство – основний суб'єкт господарювання. Види підприємств згідно з типами і формами присвоєння власності.
5. Умови створення нового підприємства.
6. Побудова організаційної структури підприємства. Формальна організаційна структура.
7. Формування вертикальної структури підприємства.
8. Лінійна і лінійно-штабна організаційні структури.
9. Норма управління. Висока і плоска структури.
10. Формування структурних підрозділів підприємства.
11. Формування горизонтальної організаційної структури підприємства.
12. Неформальна організаційна структура підприємства.
13. Цілі і завдання планування діяльності підприємства. Види цілей і планів.
14. Виробниче прогнозування діяльності підприємства. Контроль за виробничим процесом.
15. Виробниче планування діяльності підприємства. Планування потреби у матеріальних ресурсах.
16. Виробниче планування діяльності підприємства. Планування виробничих ресурсів.
17. Виробниче планування діяльності підприємства. Планування потреби у трудових ресурсах.
18. Внутрішні ціни та методи їх формування.
19. Мотивація праці. Теорії мотивації.
20. Мотивації праці і стиль керівництва.
21. Мотивація праці. Техніки мотивації.
22. Оцінка діяльності робітника. Винагорода за працю.
23. Оцінка діяльності робітника. Програми стимулювання праці.
24. Матеріальна відповідальність за результати роботи.
25. Регулювання й оцінювання виробничих запасів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бухалков М. И. Внутрифирменное планирование: Учебник. / М. И. Бухалков – М.: Инфра-М, 1999. – 391 с.
2. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба; За ред. М. Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
3. Манн Р. Контроллинг для начинающих / Р. Манн, Э. Майер; Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 208 с.
4. Робсон М. Практическое руководство по реинжинирингу бизнес-процессов / М. Робсон, Ф. Уллах; Пер.с англ. под ред. Н. Д. Эриашвили. – М.: Аудит; ЮНИТИ, 1997. – 224 с.
5. Садовников Ю. М. Внутризаводское технико-экономическое планирование / Ю. М. Садовников; Под ред. Р. Т. Халитова. – Кишинев: Штинца, 1981.– 141 с.
6. Хозяйственный механизм предприятия: концепция, методы, практика. – М.: Изд-во МАИ, 1991. – 208 с.
7. Экономика и статистика фирм. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 240 с.
8. Хонгрэн Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хонгрэн, Дж. Фостер; Пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 416 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» (для студентів 4-5 курсів заочної форми навчання напряму підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво» (6.030504 – Економіка підприємництва) і слухачів другої вищої освіти спеціальності Економіка підприємства)

Укладачі: **ВАСИЛЬЄВА** Інга Миколаївна

ШОКУРОВА Наталія Вікторівна

Редактор *М. З. Аляб'єв*

Комп'ютерне верстання *Н. В. Зражевська*

План 2009, поз. 653 М

Підп. до друку 24.11.2009
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60x84 1/16
Ум. друк. арк. 1,3
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 731 від 19.12.2001